

УДК 37.013.42:373.091.21 — 056.24

В.О. М'яглоход
м. Старобільськ, Україна

ЧИННИКИ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми. Успішне реформування вітчизняної системи освіти в контексті Болонського процесу, її розвиток у напрямку демократизації вимагають оновлених підходів до оцінки результатів соціалізації всіх учнів і особливо учнів з обмеженими можливостями. Нині сфера освіти передбачає певні зміни щодо навчання дітей з фізичними та психологічними відхиленнями. Ураховуючи світову практику розвитку інклюзивної освіти, в Україні все більше поширеним набуває спільна форма навчання й виховання учнів з особливостями психофізичного розвитку разом із здоровими однолітками, що є основою для соціалізації дітей з обмеженими можливостями.

Кожна держава відповідно до рівня свого розвитку, пріоритетів і можливостей формує соціальну та економічну політику щодо захисту прав та інтересів осіб з функціональними обмеженнями чи інтелектуальними вадами. Сучасне українське суспільство характеризується посиленням уваги до проблем людей з особливими потребами, здатних повноцінно сприймати, розуміти та примножувати матеріальні й духовні цінності нашої держави.

Досить тривалий час основним напрямком виховання дітей з різними захворюваннями вважались спеціальні школи, які орієнтувалися на певне захворювання дитини. Однією із форм навчання дітей з особливими освітніми потребами є інклюзивна форма освіти, яка забезпечує право кожної дитини навчатися в загальноосвітньому закладі за місцем проживання із забезпечення усіх необхідних для цього умов.

Таким чином, актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю подолати невідповідність між існуючою на практиці системою соціалізації учнів з обмеженими можливостями в навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу і соціально-економічною потребою у якісній освітній продукції з метою вдосконалення навчально-виховного процесу.

Аналіз основних досліджень. Аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури з питань соціалізації дітей з обмеженими можливостями засвідчує, що зазначену проблему було розглянуто в працях багатьох учених. Розробкою педагогічних основ включення дітей з обмеженими можливостями в педагогічний процес загальноосвітнього навчального закладу займалась низка фахівців, зокрема Д. Бойков, А. Колупаєва, Г. Толмачева, Н. Софій, Є. Дорохова, В. Лопатіна, Ю. Найда, О. Таранченко, С. Єфімова, Н. Назарова та ін.

Поняття соціалізації досліджували О. Балакірева, А. Ковальова, М. Реут, Н. Паніна, М. Лукашевич, Т. Тельнова, О. Шапран, О. Сидоренко, Л. Гордін, Н. Лавриненко та ін..

Особливості соціалізації особистості у навчально-виховному процесі освітніх закладів

різного типу досліджували М. Лукашевич, Л. Столярчук, С. Харченко, Н. Лавриченко, О. Кушак, Г. Лебон, С. Савченко, О. Севастьянова, В. Москаленко та ін.

Проте, незважаючи на наявність у сучасній науці значної кількості науково-педагогічних праць, присвячених проблемі соціалізації дітей з обмеженими можливостями, ця проблема залишається однією з найбільш дискусійних унаслідок складності та невизначеності її місця в навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу.

Мета статті. Мета статті полягає у визначенні чинників якісної освіти для учнів з обмеженими можливостями загальноосвітнього навчального закладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виклад основного матеріалу дослідження. У педагогічній науці існує чимало ґрунтовних досліджень стосовно соціалізації дітей з обмеженими можливостями, однак створення соціально-педагогічних умов соціалізації дітей з обмеженими можливостями в навчально-виховному процесі загальноосвітнього закладу ще не було об'єктом окремого дослідження.

Дослідження Ю. Богінської сучасного стану вищої освіти молоді з обмеженими можливостями, визначення основних тенденцій дозволило виявити перспективні напрями наукового пошуку, пов'язаного з удосконаленням системи соціально-педагогічної підтримки осіб з інвалідністю у вищих навчальних закладах. Науковець вважає, що актуальними проблемами дослідження розвитку центрів і служб підтримки студентів з обмеженими можливостями є: розвиток мережі різних типів і видів структурних підрозділів щодо роботи з інвалідами; підготовка фахівців до роботи в таких центрах і службах; поліпшення матеріально-технічної та реабілітаційної бази; перехід від системи тьюторів-волонтерів до оплачуваної спеціалізованої співпраці тьютора-репетитора; розробка науково-методичного супроводу системи соціально-педагогічної підтримки в умовах навчання осіб з обмеженими можливостями [1, с. 20].

Соціалізація учнів з обмеженими можливостями у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу проходитиме найефективніше за умови, якщо будуть забезпечені соціально-педагогічні умови її здійснення. На думку К. Пінюгіної та В. Ляхової такими умовами є раннє виявлення відхилень у розвитку дитини та започаткування колекційної роботи; правильне діагностування та наявність об'єктивних можливостей розвитку дитини (за даними психолого-медико-педагогічної консультації); психологічна готовність дитини та її батьків до навчання спільно зі здоровими однолітками; готовність педколективу загальноосвітнього навчального закладу до роботи в умовах інклюзивного навчання (зокрема, наявність спеціальної підготовки); надання дитині кваліфікованої корекційної допомоги; готовність батьків надати реальну допомогу дитині у процесі її навчання; створення відповідних побутових умов; забезпечення навчально-виховного процесу необхідними технічними засобами [2, с. 13].

У контексті зазначеної проблеми В. Рогова вважає, що оптимальні шляхи і засоби упровадження інклюзивного навчання повинні ґрунтуватися на основі відповідного нормативно-правового, навчально-методичного, кадрового, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення [3, с. 27]. Більш того, науковець акцентує увагу на розробці наукового, навчально-методичного та інформаційного забезпечення освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання, а саме: методичні рекомендації для педпрацівників щодо використання інноваційних технологій навчання, а також щодо особливостей організації навчання, комплексної реабілітації, створення передумов для соціалізації дітей шкільного віку в умовах інклюзії [3, с. 29].

Слід зазначити, що учні з особливими освітніми потребами мають соціально-психологічні проблеми, які слід враховувати в процесі організації навчання, оскільки вони суттєво впливають на їх пізнавальну активність, соціалізацію та інтеграцію в освітнє середовище. Серед них: прогалини в знаннях, труднощі в сприйнятті навчального матеріалу в загальноприйнятому вигляді; знижена працездатність, підвищена стомлюваність; порушення концентрації уваги; підвищена вразливість до інфекційних захворювань і, в зв'язку з цим, проблеми з відвідуванням

занять; дефіцит комунікабельності, низька соціальна активність; звичка до невимогливого, поблажливого ставлення; завищені уявлення про свої можливості; низький рівень мотивації досягнення мети; почуття втрати майбутнього, нерішучість; низька самооцінка, нерозвиненість самоконтролю, підвищена тривожність, вразливість, емоційна нестійкість [4, с. 131-132].

Висновки. Таким чином, як свідчить порівняльний аналіз, удосконалення системи доступної та якісної освіти для учнів з обмеженими можливостями в Україні включає такі чинники: по-перше, гармонізація використання педагогічних підходів у процесі виховної діяльності у загальноосвітньому навчальному закладі; по-друге, процес соціалізації учнів з обмеженими можливостями повинен розглядатися як цілісний соціально-педагогічний феномен, гармонійно включений у навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу; по-третє, на змістовному рівні навчально-виховний процес у загальноосвітньому навчальному закладі має бути представлений як повноцінний аналог реальних соціальних процесів; по-четверте, технологічною основою соціалізаційного процесу повинні бути різноманітні форми навчально-виховної роботи, серед яких виділяються такі: метод проектів, ігрові технології та соціо-виховні ситуації; по-п'яте, упровадження моделі соціалізації учнів з обмеженими можливостями у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу.

Подальшим перспективним напрямком дослідження проблеми соціалізації учнів з обмеженими можливостями у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу, ми вважаємо у визначенні специфіки навчально-виховного процесу в сучасному загальноосвітньому закладі з позицій інклюзивної освіти.

Література:

1. Богінська Ю. В. Теорія та практика соціально-педагогічної підтримки студентів з обмеженими можливостями життєдіяльності у вищих навчальних закладах / Юлія Валеріївна Богінська: Авторефер. дис. ... д-ра. пед. наук.: 13.00.05 — соціальна педагогіка. — Луганськ, 2013. — 40 с.
2. Пінюгіна К. О. Про організацію впровадження інклюзивної освіти в навчально-виховний процес: психологічний аспект / К. О. Пінюгіна, В. П. Ляхова. — Миколаїв: МОППО, 2011. — 64 с.
3. Рогова В. Рівний доступ до якісної освіти / Віра рогова // Директор школи. — 2011. — № 38 (662). — С. 27-32.
4. Рокотянська Л. О. Соціально-психологічні проблеми соціалізації студентів з особливими освітніми потребами / Л. О. Рокотянська // Соціально-педагогічна робота в закладах освіти інклюзивної орієнтації : Тези доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної конференції. — Хмельницький: Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна», 2012. — С. 129-132.

У статті було визначено такі чинники якісної освіти учнів з обмеженими можливостями загальноосвітнього навчального закладу, як гармонізація використання педагогічних підходів у процесі виховної діяльності; процес соціалізації учнів з обмеженими можливостями повинен розглядатися як цілісний соціально-педагогічний феномен; на змістовному рівні навчально-виховний процес має бути представлений як повноцінний аналог реальних соціальних процесів; технологічною основою соціалізаційного процесу мають бути різноманітні форми навчально-виховної роботи; упровадження моделі соціалізації учнів з обмеженими можливостями у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу. Було також доведено, що учні з особливими освітніми потребами мають соціально-психологічні проблеми, які слід враховувати в процесі організації навчання, оскільки вони суттєво впливають на їх пізнавальну активність, соціалізацію та інтеграцію в освітнє середовище.

Ключові слова: учні з обмеженими можливостями, соціалізація, якість освіти, інклюзивна освіта.

В статье определены факторы качественного образования учащихся с ограниченными возможностями общеобразовательного учебного заведения такие, как гармонизация использования педагогических подходов в процессе воспитательной деятельности; процесс социализации учащихся с ограниченными возможностями должен рассматриваться как целостный социально-педагогический феномен; на содержательном уровне учебно-воспитательный процесс должен быть представлен как полноценный аналог реальных социальных процессов; технологической основой процесса социализации должны быть разнообразные формы учебно-воспитательной работы; внедрение модели социализации учащихся с ограниченными возможностями в учебно-воспитательный процесс общеобразовательного учебного заведения. Было также обосновано, что у учащихся с ограниченными возможностями есть социально-психологические проблемы, которые необходимо учитывать в процессе организации обучения, поскольку они существенно влияют на их познавательную активность, социализацию и интеграцию в образовательную среду.

Ключевые слова: учащиеся с ограниченными возможностями, социализация, качество образования, инклюзивное образование.

The article deals with the factors of the quality of education of enabled pupils of educational establishment such as the harmonization of the usage of different pedagogical approaches in the upbringing process; the socializational process of enabled pupils has to be overviewed as the integrity of socio-pedagogical phenomenon; on the substantial level the teaching and educational process has to be represented as the valuable analogy of the real social processes; the technological basis of the process of socialization has to involve different forms of teaching and educational work; the modal implantation of the enabled pupils' socialization in the teaching and educational process of the school. It has been proved the fact that the enabled pupils have social and psychological problems, which have to be taking into consideration in creating learning and teaching process, because they much influence on pupils' cognitive activity, socialization and their integration into the educational environment. Among them are the following: poor pupils' knowledge in different subjects; the difficulties in subjects' perceptions; lowered capacity for work; higher fatigability; disorder the concentration of the attention; communicative deficit; the low social activity; indulgent people's attitude; the low level of the motivation in achieving life goals; low self-evaluation; increased anxiety; indecisiveness and other. The author emphasizes on the development of a special scientific, methodological and informative support of educational process in the conditions of inclusive education.

Keywords: enabled pupils, socialization, quality of education, inclusive education.